

۳ دسمبر ۲۰۲۱

داکتر عبدالرحمن زمانی

علت تأسف انگلیسی ها از استقبال بدون تشریفات از جنرال نادر خان در بمبئی (به اساس اسناد آرشیف انگلستان)

مقامات انگلیسی بتاريخ ۲۱ فبروری به مأمورین شان در بمبئی از آمدن «جنرال نادر خان» و برادرانش اطلاع و هدایت دادند که یک صاحب منصب خردمند در لباس ملکی را برای استقبال او به داخل کشتی بفرستند. او باید خیلی دوستانه به اطلاع نادر خان برساند که نظر به شرایط فعلی وضعیت افغانستان، و به مفاد خود شما، با تأسف زیاد، آنطوریکه شایان شان مهمان برجسته مثل شماست، حکومت هند از شما پذیرائی کرده نمیتواند. ما مطمئن هستیم که او انگیزه و هدف ما را در رابطه با فقدان تشریفات درک خواهد کرد. (مکتوب شماره ۸۲۲ مؤرخ ۲۱ فبروری ۱۹۲۹ به بمبئی)

محمد نادر خان با دو برادرش بتاريخ ۲۲ فبروری توسط کشتی «قیصر هند» به بمبئی رسید. نادر خان برای مدت یک یا دو روز برای مشوره بادوستان در بمبئی خواهد ماند، و وعده سپرد که خود و برادرانش نه تلفون ها را جواب داده و نه در مجالس سیاسی شرکت خواهند کرد. مأمورین حکومت بمبئی اطلاع دادند که او با اضطراب زیاد میخواهد بداند که حکومت هند بریتانوی از کدام طرف مورد نظر (مدعی تاج و تخت) مخفیانه طرفداری خواهد کرد. «او ادعا میکند که سخت طرفدار انگلیسی ها بوده و منتظر است سیاستی را اتخاذ کند که مورد پسند حکومت هند بریتانوی بوده و با یک افغانستان نیرومند و مستقل هم آهنگی داشته باشد.» (تلگرام شماره ۶۱۴۷ مؤرخ ۲۲ فبروری ۱۹۲۹ دفتر سیاسی حکومت بمبئی)

طوریکه بعداً دیده شد، محمد نادر شاه بدون آنکه رسماً از استقلال کشور صرف نظر کرده باشد در عمل پایند مشوره هند بریتانوی بوده و از تعقیب سیاست مخالف آن در سرحد آزاد خود داری نمود. نادر خان به مقامات هند بریتانوی در دهلی گفت که «او به امان الله خان و کدام کس دیگری کمک نخواهد کرد. امان الله خان به پسر و طرفداران خود [در اروپا] هدایت داده است تا از طریق روسیه نزد او بروند. به نادر خان هم چنین هدایتی داده شده است، اما ترجیح داد از راه هند سفر کند.» مأموران انگلیسی بنام فریک گزارش داد که نادر خان امکان کاندید شدن خودش را به عالیترین مقام قدرت در افغانستان رد نکرد. (همانجا)

محمد نادر خان هم در دوران اقامت کوتاهش در بمبئی و هم در پشاور به افغانها و آزادیخواهان هند بصورت متواتر راجع به هدف اصلی خویش دروغ میگفت. او میگفت که خودش مدعی تاج و تخت نبوده، تنها برای نجات وطن و برگشتاندن صلح و آرامش برگشته است. انتخاب پیشوا کار مردم افغانستان است. (Poullada, L. B. (1973), ص ۱۸۲).

سردار نادر خان یکبار دیگر هم هدایت غازی امان الله خان را که مستقیم به قندهار برود، و هم خواست حبیب الله کلکانی را که با طیاره مستقیماً به کابل برود، نادیده گرفت.

د پانو شمیره: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاري ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼونه: دليکني د ليکنيزې بڼې پاڼوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليزلو مخکې په خیر و لولئ

TELEGRAM P., TO MINISTER, KARACHI, No. 273-K, DATED THE 23RD FEBRUARY 1929.
 (Serial No. 389) : *Priorities* Following received from Baluchistan
 February 23rd. *Repeats* Some families of Afghan officials
 enquiries being made. *Ends.*

TELEGRAMS P. AND R., TO BOMPOL, BOMBAY, Nos. 6147-S. AND 6147-S., DATED THE 23RD FEBRUARY 1929.
 (419) *Clear the line.* Your 6147-A. (Serial No. 398). Should be glad if Freke would deliver following message verbally to Nadir Khan: *Repeats.* Government of India appreciate courtesy which prompted Nadir Khan's enquiries. Their one desire is identical with his own, namely, the early restoration of an Afghanistan peaceful, united, independent strong and friendly. As a patriotic and far-sighted Afghan he will, they are sure, realise that this consummation would be imperilled not advanced if they allowed their sympathies with Afghanistan in its present misfortunes to deflect them from the path of strict non-intervention even to the extent of tendering counsel. He may however rest assured that when peace is again restored to a united Afghanistan proofs of their friendship will not be lacking. *Ends.*

TELEGRAM P., TO SECRETARY OF STATE FOR INDIA, LONDON, No. 6147-S., DATED THE 21ST FEBRUARY 1929.
 (Serial No. 388) : *Repeats.* Following from North-West Frontier, No. 143-N, February 20th (Serial No. 387) *Repeats.* Please arrive Peshawar. *Ends.*

TELEGRAM P., TO BOMPOL, BOMBAY, No. 6147-S., DATED THE 21ST FEBRUARY 1929.
 (387) *Clear the line.* General Nadir Khan and his brothers arrive Bombay by the "Kaiser-i-Hind" and will be in uniform on board if some direct official who speaks to him. Nadir Khan had with all friendliness that the Government of India would expect that their policy of non-intervention in Afghan affairs would produce the facilities and courtesies which Nadir Khan's own interest would otherwise have been pleased to show to so distinguished a visitor. They trust that he will appreciate reasons why special facilities are not being offered and the motives underlying their desire that he should refrain from any sort of political activity while in India and proceed as expeditiously as possible to Afghanistan.

During their stay in Bombay party should be kept under careful observation surveillance, care being taken to avoid appearance of any Government interference. Subject to this railway authorities might perhaps be able to ensure that party are given suitable accommodation by whichever train they may travel. Baggage should be passed through Customs without their delay. Please telegraph result of interviews on board ship and subsequent reception.

TELEGRAM P., FROM BOMPOL, BOMBAY, No. 6147-A., DATED (AND RECEIVED) THE 22ND FEBRUARY 1929.

Clear the line. In continuation of my telegram No. 6147-A., dated 22nd instant. (Serial No. 397). Full report of Freke's interview is being forwarded by post. Following extracts may be of interest: *Repeats.* General Nadir Khan more than once assured me that he was very anxious to know exactly what course British Government will like events in Afghanistan to take. If he knew this he would then do his best to operate accordingly. They may wish Amanulla to be King or Bacha Saqao or Mahomed Khan or another member of Royal Family or some other person. Nadir Khan personally was prepared to support with all his weight and influence any line which British Government favoured; he was only anxious to see Afghanistan strong and peaceful and united. *Ends.*

در خلاصه راپور «فریک» مأمور انگلیسی ایکه با نادر خان در بمبئی ملاقات کرد، چنین آمده است: «جنرال نادر خان بیشتر از یکبار به من گفت که مضطرب است بداند که حکومت بریتانیا آینده اوضاع افغانستان را چگونه میخواند. اگر او بداند، سعی خواهد کرد مطابقه آن عمل کند. آنها [انگلیس ها] شلید خواسته باشند امان الله، بچه سقاو، یا محمد خان [علی احمد خان؟]، یا عضو دیگری از خانواده سلطنتی یا شخص دیگری پادشاه افغانستان باشد. نادر خان شخصاً آماده است با تمام وزنه و نفوذش به هر آن خطی کمک کند که خواست حکومت بریتانیا باشد؛ او [گویا] خواهان افغانستان قوی، آرام و متحد است.» (تلگرام شماره ۶۱۴۷ مؤرخ ۲۲ فبروری ۱۹۲۹ دفتر سیاسی حکومت بمبئی)

تا این وقت برویت اسناد موجود در آرشیف های انگلستان، چند نکته ذیل را میتوان به وضاحت دید:

- محمد نادر خان بحیث یک مهره، مثل مهره های دیگر مرحله نوین بازی بزرگ انگلیس ها (ماستر پلان مربوط به تعویض غازی امان الله خان در افغانستان)، نقش خاص خودش را داشت. اما آنها تا هنوز تصمیم

د پانو شمیره: له 2 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلپیکنی د لیکنيزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولی

قطعی نگرفته بودند ، به‌وی و عدهٔ تخت سلطنت افغانستان را بدهند. یا به عبارت دیگر نمیخواستند چانس خود را به یک کاندید محدود سازند.

- محمد نادرخان و خانواده اش حاضر بودند ، هر نقشی را که انگلیس ها لازم بدانند ، در سستیژ بازی افغانستان بازی کنند. چنانچه قبلاً هم شاه محمود خان نقش منشی حضور حبیب الله کلکانی را بازی کرد.
- استعمار اینبار در مرحلهٔ نوین قرار داشته و انگلیس ها با تجربهٔ که از دو جنگ اول و دوم با افغانها داشتند ، هرگز شهامت و جرات اشغال مستقیم افغانستان را نداشتند. آنها باید از بین کاندیدان متعدد افغان کسی را انتخاب میکردند که به بهترین وجه منافع شانرا در منطقه تأمین کند.
- انگلیس ها با محمد نادرخان نه بحیث یک شریک و همدست ، بلکه بحیث یک مستخدم معامله میکردند و بدینوسیله حیثیت و مقام او حتی از شاه شجاع ، بیرک کارمل و کسان دیگری که بعد از آن توسط بیگانگان به افغانستان آورده شده و به قدرت رسانده شدند ، هم پائینتر بود.

محمد نادرخان با دو برادرش تا چاپ شدن اعلامیه هایش در بمبئی معطل شد. درین اعلامیه ها که به امضای نادرخان چاپ شده بود آمده بود که خدمتگار صادق وطن نادرخان و برادرانش برای خدمت به وطن آمده اند. « من ، و هیچکدام از اقارب من آرزوی تخت افغانستان را نداریم». (Stewart, Rhea Talley (2000), ص ۵۱۸.

«فریک» قبل از آنکه نادرخان بطرف پشاور حرکت کند، یکبار دیگر به ملاقات او رفت و پیام شفاهی حکومت هند بریتانوی را برایش رساند. «حکومت هند بریتانوی از حسن نیتی که سبب شد نادرخان از آنها بپرسد، قدردانی میکند. ما یک آرزوی شبیه به او داریم ، و آن بازسازی یک افغانستان صلح آمیز، متحد، مستقل قوی و دوست میباشد... ما اطمینان میدهیم که با برگشتن صلح به یک افغانستان متحد، فقدان ثبوت دوستی ما وجود نخواهد داشت.» (تلگرام شماره ۸۴۶ مؤرخ ۲۳ فبروری ۱۹۲۹ دفتر سیاسی حکومت بمبئی)

منابع:

1. اسناد آرشیف هند بریتانوی، مکتوب شماره ۸۲۲ مؤرخ ۲۱ فبروری ۱۹۲۹ به بمبئی .
2. اسناد آرشیف هند بریتانوی، تلگرام شماره ۶۱۴۷ مؤرخ ۲۲ فبروری ۱۹۲۹ دفتر سیاسی حکومت بمبئی .
3. Poullada, L. B. (1973). Reform and rebellion in Afghanistan, 1919-1929. ص ۱۸۲.
4. Stewart, Rhea Talley (2000). Fire in Afghanistan, 1914-1929; ص ۵۱۸.
5. اسناد آرشیف هند بریتانوی، تلگرام شماره ۶۱۴۷ مؤرخ ۲۲ فبروری ۱۹۲۹ دفتر سیاسی حکومت بمبئی .
6. اسناد آرشیف هند بریتانوی، تلگرام شماره ۸۴۶ مؤرخ ۲۳ فبروری ۱۹۲۹ دفتر سیاسی حکومت بمبئی .

(پایان)

د پانو شمیره: له 3 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په څیر و لولئ